

«ΟΜΟΙΩΣΙΣ» ΚΑΙ «ΟΜΟΙΟΣΤΑΣΙΣ»

(ΕΙΔΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ)

ΥΠΟ
ΜΑΡΙΑΣ Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

«Τὸ μὲν σῶμα, ὑπόγραφόν μοι τῶ λογισμῶ, ὅτι παρομοιάζει ἀνακτόρῳ βασιλικῶ, κατεσκευασμένῳ τῇ ὑπερτάτῃ ἀρχιτεκτονικῇ ἀπειροσόφου τινὸς Δημιουργοῦ· τὸ ὅποιον, ὑπερῶν μὲν ἔχει τὴν κεφαλὴν, θάλαμον δὲ μυστικώτατον τὴν καρδίαν· ταχυδρόμους τὰ πνεύματα· ἀγωγούς καὶ περάματα τὰ σωληνοειδῆ νεῦρα· καὶ θυρίδας τὰ πέντε αἰσθητήρια...»

(Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον)

Ι. Ἡ ἀναγωγή εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἐπιστητοῦ ἀπαιτεῖ παιδείαν. Ἡ παιδεία δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὴν «ξηρὰν» γνῶσιν τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὴν ὕλην· οὐδόλως δὲ περιορίζεται ἐντὸς τῶν ὀρίων καὶ ὅρων τῆς φυσικῆς νομοτελείας¹. Ἡ παιδεία αὕτη, σκοποῦσα τὴν ἀνάτασιν ἐκ τῶν ὑλικῶν εἰς τὰ πνευματικώτερα, ἄγει, διὰ τῆς ἀναλογίας, ἐκ τῶν φυσικῶν νόμων εἰς τὴν οὐσίαν τῶν εἰς τοὺς Νόμους ἐκ τῶν νόμων.

Οἱ Νόμοι ἀπεκαλύφθησαν διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὴν Δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατόπιν διὰ τῶν «Ἐπεμβάσεων» τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Ἱστορίαν. Ὡς ἀρωγοὶ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν Θ. Ἐντολῶν «ἐχαρίσθησαν» αἱ αἰσθήσεις. Κατὰ τὸν Ἅγιον Νικοδήμον, αἱ αἰσθήσεις ἐγένοντο διὰ τὴν εἴσοδον ἡμῶν ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ ὑπερ-αἰσθητά². Ἡ ἀξιολόγησις τῶν πορισμάτων τῶν ἐπὶ

1. «Μὲ τὴν ἀληθῆ παιδεία εἶναι δυνατό, ὑπεράνω τοῦ κόσμου τῆς βιολογικῆς, ψυχολογικῆς καὶ κοινωνικῆς νομοτελείας καὶ ἀναγκαιότητος, νὰ ξεσπάσῃ καὶ ἀναπηδήσῃ, ἀκόμη συχνὰ καὶ μὲ ἀπότομη μεταλλαγῆ, μὲ ἑτερογενὲς ἄλλα καὶ μὲ ἀληθινὴ ἐσωτερικὴ ἐπανάστασι, ὁ κόσμος τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ποὺ μπορεῖ νὰ θραύσῃ βαρεῖς ἀλυσίδες καὶ νὰ θρυμματίσῃ μακροχρόνια τυραννικὰ δεσμά» (Ἐὺ ἀ γ γ ἔ λ ο υ Δ. Θεοδώρου: «Τὸ ἰδεῶδες τῆς παιδείας», Ἀθῆναι 1985, σ. 20-21).

2. Εἰς τὸ ἔργον «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον» ἀναφέρει, ὅτι αἱ αἰσθήσεις κατεσκευάσθησαν: «πρῶτον, εἰς τὴν αἰσθησὶν καὶ ἀντίληψιν τῆς αἰσθητῆς ταύτης κτίσεως, ἢ καὶ τῆς θείας Γραφῆς· δεύτερον, ὑπὸ ταύτης τῆς αἰσθήσεως νὰ χειραγωγῆται τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ λογικοῦ εἰς τὴν σοφίαν, ἀγαθότητα, δύναμιν, χάριν, ἀλήθειαν, γλυκύτητα καὶ τὰς ἄλλας

τῶν αἰσθητῶν φαινομένων μελετῶν εἶναι δυνατὸν νὰ καταστῆ ὠφέλιμος, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀναμένει ἀπαντήσεις ἐπὶ βασικῶν ἐρωτημάτων, δημιουργηθέντων ἐκ τῆς μέχρι τοῦ προηγουμένου τοῦλάχιστον αἰῶνος «ἐριδος» μεταξύ Θεολογίας καὶ Θετικῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἀνακαλύψεις τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὡς ἡ Κβαντική θεωρία, ἡ ἔννοια τοῦ «πεδίου», ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος κλπ. θέτουν, ὡς γνωστὸν, ἐν σημεῖον διαλογικῆς συναντήσεως τῶν συγχρόνων Θετικῶν Ἐπιστημῶν μετὰ τῆς ἐσχατολογικῆς Θεολογίας.

Διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῶν δυαλισμῶν τῆς Κλασικῆς Φυσικῆς, εἰς τὴν σύγχρονον θετικὴν σκέψιν καλλιιεργεῖται ἡ διαλεκτικὴ ὄντολογία, μέσῳ τῆς ὁποίας καθιερῶνεται ἐνὸς εἴδους διαλεκτικῆ τῆς Φύσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Σύμπαν ἐκλαμβάνεται πλέον ὡς ὀργανικὴ σύνθεσις τῶν ἀντιθέτων καὶ τελικῶς ὡς ὑπέρβασις τῶν ἀντιφάσεων³.

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, διὰ τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν —οὐχὶ καθ' ὕλην, ἀλλ' εἰδολογικὴν— ἀναλογίαν δύο βασικῶν «ἀνθρωπολογικῶν» Ἀρχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν «Ὁμοίωσις» προέρχεται ἐκ τοῦ Θεολογικοῦ χώρου, ἡ δὲ «Ὁμοιόστασις» ἐκ τοῦ χώρου τῆς Ἰατρικῆς, καὶ δὴ τῆς Φυσιολογίας τοῦ Ἀνθρώπου, ἐπιχειρεῖται ἐξαντικειμενικεῖσις τοῦ λόγου καὶ τοῦ δέοντος τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς, ὑπὸ τὸ πρῆσμα τῶν σχετικῶν γνωσιολογικῶν δεδομένων⁴.

II. Α. Κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν, ἡ «καθ' ὁμοίωσιν» δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρεται εἰς τὴν θείαν, σύμφυτον καὶ αἰώνιον κλησιν τοῦ ἀνθρώπου⁵ πρὸς «μίμησιν» τοῦ Δημιουργοῦ του, τὸν Ὅποιον ὀφείλει νὰ ἔχη

τοῦ δημιουργοῦ ἐνεργείας καὶ τελειότητος, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ἐν τῇ κτίσει καὶ τῇ Γραφῇ. Καὶ τρίτον, ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τούτων καὶ τελειότητων, νὰ ἀναβαίῃ ὅσο τὸ δυνατόν, διὰ τῶν πτερυγῶν τῆς νοερᾶς ἐνεργείας, καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ θεωρίαν αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ τῆς κτίσεως καὶ τοῦ δοτῆρος τῆς θείας Γραφῆς, τοῦ τὰς τοιαύτας τελειότητας ἔχοντος» (Νικολαΐδης Ὁμοίωσις: Ἁγιορειτὸς: «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον», ἐκδ. «Ἀγιορειτικῆς Βιβλιοθήκης», Βόλος 1983, σ. 34). Οἱ Νόμοι, ἐπομένως, εὐρίσκονται ἐγγεγραμμένοι οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, —ἅτινα βεβαίως ἐμπεριέχουν συμπάσας τὰς Ἀποκεκαλυμμένας Ἀληθείας—, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς «λογικάς» λειτουργίας τῆς Φύσεως, τὰς ὁποίας ἐὰν —πνευματικὴ ἀγαθότητος καὶ πίστεως— μελετᾷ ὁ ἄνθρωπος, δύναται νὰ προσεγγίξῃ κατὰ τρόπον ἴσως ἐποικοδομητικώτερον τὰς Αἰωνίους Ἀληθείας.

3. Πρβλ. Μ. Μπέζου: «Δοκίμια φιλοσοφίας τῆς θρησκείας», ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1988, σ. 170 ἐξ.

4. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἀνήκων καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸν κόσμον, δικαίως θεωρεῖται ὡς ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως. Οὐδέποτε ἐν τούτοις πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι ὑπάρχουν «αὐστηρὰ ὄρια» εἰς τὴν «ἐπιστημονικὴν» περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψιν» (Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου: «Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς», ἐκδ. Β', Ἀθήνα 1983, σ. 69).

5. Βλ. Ν. Μπρατσιώτου: «Ἀνθρωπολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» I. Ὁ ἄνθρωπος ὡς θεῖον δημιούργημα, Ἀθήνα 1985, σ. 292.

ὡς πρότυπον⁶, οὐ μόνον διὰ τὸν τρόπον τῆς ἰδανικῆς μετ' Αὐτοῦ Συναντήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἁρμονικὴν συμβίωσιν καὶ κοινωνίαν του μετὰ τῶν συν-ανθρώπων⁷.

Διὰ τῆς πράξεως τῶν πρὸς «ὁμοιώσιν» ἐπιταγῶν, ταμιεύεται διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ «non peccare». Ἡ δυνατότης αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀποφυγὴν τοῦ αἰωνίου, πνευματικοῦ, καὶ οὐχὶ τοῦ προσκαίρου, σωματικοῦ θανάτου, ὅστις, ὡς σταθερὸν ἀποτέλεσμα τῆς Πτώσεως, δὲν δύναται φυσικῶς ν' ἀποφευχθῆ.

Ὡς ἀντι-«ὁμοιωτική» ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἡ πρόκλησις τῆς Πτώσεως ἀποτελεῖ τὴν ἐκ-πτώσιν ἐκ τοῦ τρόπου Ζωῆς τῆς Τριαδικῆς Θεότητος⁸. «Ὁμοιώσις», ἐπόμενως, σημαίνει τὸ δεῖν τῆς ὁμοιώσεως τοῦ «Κοινωνικοῦ» τοῦ ἀνθρώπου⁹ πρὸς τὸ «Κοινωνικὸν» τοῦ Θεοῦ. Ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἁγ. Τριάδα ἀπλῆ κοινωνία μετὰξὺ τῶν Θείων Προσώπων, ἀλλὰ ἀπόλυτος ταυτότης καὶ ἐνότης, —δίχως βεβαίως νὰ αἰρεταί ἡ αὐτότελεια Αὐτῶν¹⁰—, εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ τελείωσις τῶν πρὸς Ἀληθῆ Κοινωνίαν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ «καθ' ὁμοιώσιν».

Β. Ὁ ὅρος «ὁμοιόστασις», χρησιμοποιηθεὶς κατ' ἀρχὰς τὸ 1928 ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ φυσιολόγου W. Cannon, σημαίνει διὰ τὴν Ἰατρικὴν τὴν τάσιν τοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ἐπιτυγχάνη τὴν ἐσωτερικὴν του σταθερότητα καὶ νὰ τὴν διατηρῇ διὰ τῆς συνεισφορᾶς τῶν λειτουργικῶν μελῶν του, μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς¹¹.

Ὀυσιαστικῶς ὅλα τὰ ὄργανα καὶ τὰ ὀργανικὰ συστήματα συμβάλλουν εἰς τὴν σταθεροποίησιν τῆς χημικῆς συστάσεως, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς π.χ. τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, τοῦ τόνου

6. Αὐτόθι, σ. 304.

7. Αὐτόθι, σ. 271.

8. Πρβλ. Μ. Φράντοῦ: «Χριστολογία» I. Τὸ ἐνυπόστατον, Ἀθῆναι 1972, σ. 62.

9. «Τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ κοινωνικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ὁ ἀνθρώπινος διάλογος μετὰξὺ ἐνὸς «ἐγὼ» καὶ ἐνὸς «σύ», κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ὑποδηλουμένου θεοῦ διαλόγου ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ τοῦ σχεδίου τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» προσωπικοῦ ὄντος, δυναμένου νὰ ἴσταται ὡς «σύ» ἐναντι τοῦ «ἐγὼ» τοῦ προσωπικοῦ Θεοῦ. (Μπρατσιώτου, ἐνθ' ἀν., σ. 269).

10. «Ἡ ὑψίστη προσωπικὴ διάκρισις καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐνότης ἐν ἑαυτῇ ἀποτελεῖ τὸν τρόπον ζωῆς τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἀτέλεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἁμαρτία του ἐκδηλοῦται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀπόλειπν καὶ τὴν ἐκπτώσιν ἐκ τοῦ τρόπου ζωῆς τῆς Τριαδικῆς Θεότητος: Ἡ καταλήγει εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ ἐνότητος διὰ τῆς προβολῆς τοῦ «ἐγὼ» του, ἡτοὶ τοῦ προσώπου του, ὅποτε ἔχομεν τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὸν individualism ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς του, ἡ καταλήγει εἰς τὴν κοινωνικοκρατίαν καὶ τὸν ὀλοκληρωτισμόν, ὁ ὁποῖος χάριν τῆς ἐνότητος καταστρέφει τὴν προσωπικὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου.» (Μ. Φράντοῦ, ἐνθ' ἀν., σ. 62).

11. Πρβλ. A. Guyton, M. D.: «Φυσιολογία τοῦ ἀνθρώπου», μτφρ. Α. Εὐαγγέλου, ἱατρ. ἐκδ. Λίτσα, Ἀθῆναι 1984, σ. 7.

τῶν σκελετικῶν μυῶν ἢ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος¹², καὶ ἐφ' ὅσον τὸ πραγματικὸν ἀμεσον περιβάλλον τῶν κυττάρων τοῦ σώματος εἶναι τὸ μεσοκυττάριον τμήμα τοῦ ἐξώκυττάριου ὕγρου, καὶ ἡ φυσιολογικὴ κυτταρικὴ λειτουργία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σταθερότητος τοῦ ὕγρου τούτου¹³, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὑπαρξίς ἐπὶ τῶν ἀνώτερων ὀργανισμῶν, καὶ εἰδικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον, μεγάλου ἀριθμοῦ τοιούτων ὁμοιοστατικῶν μηχανισμῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς των. Πᾶσα λειτουργικὴ μονὰς τοῦ ὀργανισμοῦ συνεισφέρει τὸ μερίδιόν τῆς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὁμοιοστάσεως.

Ὅσον ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ διατηροῦνται αἱ κανονικαὶ συνθήκαι, ἅπαντα τὰ ὄργανα ἐξακολουθοῦν νὰ «ζοῦν» καὶ νὰ λειτουργοῦν ὀρθῶς. Τοιοῦτοτρόπως, ἕκαστον μεμονωμένον ὄργανον ὠφελεῖται ἐκ τῆς ὁμοιοστάσεως καὶ μὲ τὴν σειράν του συνεισφέρει εἰς τὴν διατήρησίν τῆς. Ἡ ἀμοιβαία αὕτη ἀλληλεπίδρασις ἐξασφαλίζει τὴν συνέχειαν τῆς ζωῆς, ἕως ὅτου ἐν ἡ περισσότερά ἐκ τῶν λειτουργικῶν συστημάτων ἢ ὀργάνων παύσουσιν νὰ συμβάλλουσι εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ὁμοιοστάσεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ὀργανισμὸς πάσχει καὶ δυσλειτουργεῖ. Ἡ ἀκραία δυσλειτουργία ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατόν¹⁴.

Οἱ μηχανισμοὶ καὶ οἱ ὑποδοχεῖς τῆς ὁμοιοστατικῆς προσαρμογῆς, αἱ διατηροῦντες τὸ status quo τῶν ὀργανισμῶν, εἶναι κυρίως αὐτοδιατηρούμενοι καὶ αὐτοδιαχειριζόμενοι. Τὸ γεγονός αὐτὸ χαρακτηρίζεται ὡς «automaticity of the body»¹⁵.

III. Εἶναι δῆλον, ὅτι αἱ φυσικαὶ λειτουργίαι στηρίζονται εἰς Νόμους, οἵτινες δημιουργοῦν τὰς καταλλήλους προϋποθέσεις, ὥστε ἡ Φύσις νὰ πραγματώνεται ὡς τοιαύτη, ἐπιτελοῦσα τοὺς σκοποὺς δι' οὓς συν-ετέθη. Ἡ οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῆς Φύσεως εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ζωὴν θεωρεῖται ὡς δημιουργικὸς «πρόορισμός» ταύτης, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ οἰαδήποτε ποιοτικὴ μεταβολὴ ἐντὸς τῶν ὁμοιογενῶν στοιχείων τῆς θ' ἀπέτελει σοβαρὰν αἰτίαν «φυσικῆς» διαλύσεως καὶ τελικῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῆς¹⁶. Τὰ ἐνυπάρχοντα εἰς τὴν

12. A. N. Γ ρ α ν ῖ τ σ α: «Γενικὴ βιολογία», τόμος I, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 341.

13. William F. G a n o n g, M. D.: «Ἱατρικὴ φυσιολογία», μτφρ. Ι. Χατζημηνᾶ, τόμος I, ἐκδ. Παρασιάνος, Ἀθήναι 1975, σ. 41-42.

14. A. G u y t o n, M. D., ἐνθ' ἄν., σ. 7.

15. A. G u y t o n: «Introduction to physiology: The cell and general physiology». Functional organization of the human body and control of the «interval environment», σ. 7.

16. «Ἡ Φύσις περιλαμβάνουσα πλείονα ἐπὶ μέρους ἄτομα ἢ πρόσωπα, εἶναι τὸ κοινῶς εἶναι ἢ τὸ καθ' ὅλου». Ἡ μὲν φύσις, τότε μόνον εἶναι φύσις, ὅταν κοινωνῇ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ εἶναι· τὰ δὲ ἄτομα, τότε μόνον ἀνήκουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν, ὅταν κοινωνῶσι πάντων καὶ τῶν αὐτῶν τῆς φύσεως γνωρισμάτων» (Μ. Φ α ρ ἄ ν τ ο υ, ἐνθ' ἄν., σ. 54). Ἐπίσης: «Ὅ,τι κατέχει τὴν φύσιν ὡς ὅλον, ἦτοι πᾶν ἄτομον, τὸ ὅποιον κατέχει πάντα τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς φύσεως, εἶναι φυσικῶς τελεῖα ὑπαρξίς. Ἡ ἀτέλεια τῆς

Φύσιν στοιχειᾶ θεωροῦνται ὡς ὁμοιογενῆ, διὰ τὴν ἀδελφότητα αὐτῶν ἢ τὰς πρὸς ἀλληλεξάρτησιν καὶ ἀμιγῆ συν-ὑπαρξιν. Εἰς ἅπαντα τὰ βιολογικὰ φαινόμενα ἐπιδρῶν («καθοριστικαὶ» δυνάμεις, αἵτινες «ὑπακούουν» εἰς τοὺς Φυσικοὺς Νόμους¹⁷. Ὡς πνευματικὴ «καθοριστικὴ» δύναμις δύναται νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔμφυτος ἠθικὴ συνείδησις, ἥτις ἐκφράζει τὴν μυστηριώδη αἴσθησιν τοῦ «ἀγαθοῦ», τὴν τίκτουσαν «ὁμοιοστατικὰς» τινὰς ἀντιδράσεις ἐνώπιον οἰασδῆποτε ἀπειλῆς («ἀντι-κοινωνικοῦ» περιεχομένου. Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ homo sapiens διαθέτει τοιοῦτον ἀμυντικὸν σύστημα κατὰ τῶν ἐπικινδύνων διὰ τὴν κοινωνίαν στοιχείων, ἀνάλογον πρὸς τὸ σύστημα ἀμύνης τῶν κυττάρων μέσῳ τῶν ἀντισωμάτων¹⁸.

Ἡ θεολογοῦσα σκέψις ἀντιλαμβάνεται τὴν πρὸς τὸν Θεὸν «ὁμοίωσιν» ὡς ἐπίτευξιν, τῆς —καὶ ὑπὸ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ συμβολιζομένης— ὑγιοῦς συναντήσεως εἰς κοινωνίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ (κατακόρυφος ἄξων), ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἐκάστου ἀνθρώπου μετὰ τῆς «εἰκόνο» τοῦ Θεοῦ, ἥτοι μετὰ τοῦ συνανθρώπου (ὀριζόντιος ἄξων).

Ὅμως, καὶ διὰ τῆς «ὁμοιοστάσεως», ὡσαύτως, δηλοῦται καὶ ἡ πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας κοινωνία ἐκάστου μέλους τοῦ σώματος μετὰ τοῦ συνόλου ὀργανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταξὺ τῶν μελῶν συνεργία, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «ἕτερον» λειτουργεῖ ὡς «ἐταῖρον» πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συνεχείας τῆς ζωῆς,

ὑπάρξεως ἀτόμου τινὸς προέρχεται ἐκ τῆς μὴ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πληρότητα τῆς φύσεως» (Αὐτόθι, σ. 55).

17. «Τὸ DNA ἀποτελεῖται ἀπὸ σύμπλεγμα κανονικὰ διατεταγμένων ἀτόμων. Ἀπὸ τὸ DNA σχηματίζονται γονίδια καὶ τὰ γονίδια διατάσσονται μὲ πολὺπλοκο μηχανισμό στὰ χρωματοσώματα. Στὰ βιολογικὰ φαινόμενα φαίνεται ὅτι ἐπιδρῶν καθοριστικὴς δυνάμεις, ποὺ ὑπακούουν σὲ φυσικοὺς νόμους... Τὸ ἠλεκτρονικὸ μικροσκοπίο ἔδειξε πὼς τὰ μόρια διατάσσονται μεταξὺ τους σὲ τέλειους σχεδιασμούς γιὰ νὰ σχηματίσουν κρυστάλλους» (Ι. Παπαβασίλειου: «Σύγχρονη βιολογία καὶ χριστιανισμός», ἐκδ. Παρισιάνος, Ἀθήνα 1985, σ. 91).

18. Πρβλ. Κόνραντ Λόρεντς: «Τὰ 8 θανάσιμα ἁμαρτήματα τοῦ πολιτισμοῦ μας», μτφρ. Α. Κοντοσιάνος, ἐκδ. Ουμάρι, Ἀθήνα 1978, σ. 106. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὅτι ἡ αὐθόρμητος αὕτη αἰσθησις τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος διὰ τὴν κοινωνικὴν συμπεριφορὰν ὅσον καὶ ὁ θυροειδῆς ἀδὴν διὰ τὸ ὁρμονικὸν σύστημα. Δι' ὃ καὶ κατὰ τὸν Ἅγιον Νικόδημον, ἕκαστον ἐκτὸς λόγου ὡς «παρὰ συνείδησιν» ἀναφέρεται (Νικόδημου Ἁγίου Ἰεροῦ: «Ὁ ἀόρατος πόλεμος», ἐκδ. Φῶς, Ἀθήνα 1957, σ. 222). Λέγει δὲ διὰ τὴν συνείδησιν: «Ἀντίδικος γὰρ ἐβάλλθη αὕτη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς ἡμᾶς... καὶ κριτὴς ἐν αὐτῷ ἀπαραλόγιστος καὶ δικαιοτάτος καὶ αὐστηρότατος καὶ λόγος ὀρθός· ὅθεν καὶ νὰ σιωπήσῃ ποτὲ δὲν δύναται. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ὅταν κυριευθῆ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ θέλῃ νὰ κάμῃ ἀχαλίνωτας τὰς ἐπιθυμίας του, καθὼς παραβαίνει καὶ παρακούει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, οὕτω παραβαίνει καὶ παρακούει καὶ τοὺς ἐλέγχους τῆς ἁγίας συνειδήσεως· καὶ διὰ τὴν μὴ ἐλέγχεται πλέον ἀπὸ αὐτήν, κόπτει ὡς ἄλλος Ἡρώδης τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου, δηλαδὴ καταπατεῖ τὴν συνείδησίν του καὶ ἀποφασίζεται διὰ νὰ κολασθῆ» (Αὐτόθι, σ. 223).

δι' ὑγιουῶς ἐνδο-συν-ενοήσεως, ὡς θὰ ἐπέτασέ τις ἀληθῆς καὶ οὐχὶ κατα-χρηστική Ἀξιολογία¹⁹.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, «ὁμοίωσιν» καὶ «ὁμοιόστασιν», ἡ μὴ συμπληρωματικὴ λειτουργία τῶν μελῶν, ἦτοι αἱ «ἀντι-ομοιωτικαὶ» καὶ «ἀντι-ομοιοστατικαὶ» δράσεις ἐγκυμονοῦν τὸν θάνατον.

Ἡ διάστασις τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας ἐκίνησεν ἐκ τῆς διαβολῆς. Τὴν θέσιν τῶν ὑγιῶν δεσμῶν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς κατέλαβε προῖον τι τῆς δια-σπαστικῆς ἐνεργείας τῆς Διαβολῆς, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου, (ἐκ τοῦ δια-βάλλω = θέτω τι ἐν τῷ μέσῳ, διασπῶ)²⁰.

Ὁμοίως καὶ ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἡ διάσπασις τῶν δεσμῶν, —οἵτινες κατὰ τινα «κεντρομόλον» φορὰν συνδέουν τὰ διάφορα μέλη εἰς ὁμοιοστατικὴν δρᾶσιν, ὥστε διὰ τῆς συμβολῆς εἰς κοινὸν στόχον νὰ σχηματίσῃ τὸν αὐτοτελεῆ ὀργανισμόν— ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον τοῦ σώματος ἦτοι τὴν ἀπο-σύν-θεσίν του εἰς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, «ἐξ ὧν συνετέθη». Ἡ διάσπασις αὕτη τῶν δεσμῶν ζωῆς δύναται νὰ συμβῇ ἐξ αἰτίας τῆς «ἀρνήσεως» τῶν δομικῶν μονάδων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς «κοινῆς» λειτουργικότητός τοῦ σώματος ὡς ἐνιαίου ὀργανισμοῦ.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ἀναπτύξεως κακοήθων ὄγκων, οἱ καρκινολόγοι ἀποδίδουν τὸ φαινόμενον εἰς τὴν ἀνωριμότητα τῶν ὑπευθύνων κυττάρων, ἅτινα «ὀπισθοδρομοῦν» εἰς προγενεστέρους φάσεις τῆς ἐξελιξέως των, ὥστε ἀπορρίπτοντα τὰς ιδιότητας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέτρεπον τὴν ὑγιᾶ ὀλοκληρωσίν των εἰς ὀργανικὸν ἰστόν, συμπεριφέρονται ὡς μονοκυττάριοι «αὐτοτελεῖς» ὀργανισμοί, ἢ ὡς ἐμβρυακὰ κύτταρα, διαιρούμενα συνεχῶς ἀνεξαρτήτως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς συνόλου· ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς διασπαστικῆς ταύτης ἐνεργείας καθορίζεται καὶ ὁ βαθμὸς κακοηθείας τοῦ σχηματισθέντος νεοπλασματος²¹.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀνωριμότητα δύναται, ὁμοίως, ν' ἀποδοθοῦν αἱ ἀντι-

19. Πρβλ. διὰ τὴν σχέσιν μεταξὺ προσωπικῆς καὶ χρηστικῆς ἀξιολογίας, Μ. Μπέγζου, ἐνθ' ἀν., σ. 173 ἐξ.

20. «Ἡ ἐκ-πτώση ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸ Θεὸ δὲν εἶναι κατάκτηση ὕψους ἀλλὰ πτώση σ' ἓνα ἀβυσσῶδες καὶ ἀνήλιο βάθος! Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν πτώση ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴ δίνη ἐνὸς ἀσύλληπτου βάθους, πού τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συνεχίξῃ νὰ λειτουργῇ ἀλλὰ περιδινόμενος γύρω ἀπὸ ἓνα μὲ δαιμονικὴ δυναμικὴ μπολιασμένο ἐαυτό. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μὲ τὴν πτώση ὁ ἄνθρωπος γίνεται πλέον ἄτομο» (Ι. Κορνάκη: «Ἡ θεία λειτουργία τῆς ὑπάρξεως», ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 21). Ἐπίσης «... ἡ διψα τῆς ἀποκτῆσεως ἢ κατοχῆς ὑλικῶν αγαθῶν, σὰν βασικὴ ὑπαρξιακὴ προοπτικὴ, ἔχει ἓνα βαθύτερο νόημα. Ἀποδεικνύει τὴν ἐσωτερικὴν διάσπασιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ταύτισή του μὲ τὴν ὑλικὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς λόγω ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς διασπάσεως» (Τοῦ αὐτοῦ: «Σχιζοφρένεια ἢ Ἀσκητισμός», ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, σ. 81).

21. Βλ. Κόρνραντ Λόρεντς, ἐνθ' ἀν., σ. 14.

κοινωνικαί ἐγωϊστικαί στάσεις τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λειτουργοῦν ὡς «αὐτοτελεῖς»²² ἔναντι τῆς Δημιουργίας, γεγονός δὲ ἐπίσης τίκτει ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα²³.

Εἶναι δῆλον ὅτι αἱ τυπικαὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς διαδικασίαι, ἀν καὶ ἐπικεντρώνονται εἰς τὸν ὀργανισμόν, ἐκτείνονται καὶ πέρα τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπινου σώματος²⁴. Τὰ τοιαῦτα πεδία ὀργανώσεως τῆς ζωῆς, πλὴν τῶν λοιπῶν διαστάσεών τῶν, περιλαμβάνουν καὶ τὰς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπότητος ὡς σύνολου, ὥστε νὰ ἐκπληρῶνται οἱ ὅροι ὀργανώσεώς της εἰς κοινωνίαν. Ὡς γνωστόν, διὰ νὰ χαρακτηρησθῇ ἡ κοινότης ὡς κοινωνία, εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις ἡ συνάντησις τῶν μελῶν εἰς κοινὸν σκοπὸν διὰ τὴν αὐτὴν δημιούργησιν²⁵.

Εἰς τὸ σῆμεῖον τοῦτο διαφαίνεται ἡ ἀξιολογικὴ προτεραιότης τῆς Ἀληθοῦς Κοινωνίας, ἥτις ἐκπληροῦται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ «*extra ecclesiam salus non est*» ὑποδηλώνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ μὲν τὴν κορυφώσιν πάσης κοινωνικῆς στάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν πηγὴν παντὸς κοινωνικοῦ αἰσθηματος πρὸς σωτηρίαν.

22. «Ὁ ὀμφαλὸς τῆς δίνης τοῦ βάθους τῆς πτώσεώς του κάνει στὸ ἐξῆς τὸν ἀνθρώπὸν νὰ λειτουργῇ ὡς «αὐτόνομο», «αὐτοτελεῖς», «αὐτοορίζομενο» κλπ. ἄτομο, ποτισμένο μὲ τὴν δαιμονικὴ ἀλαζονικὴ λογικὴ...» (I. Κορναράκη, ἔνθ' ἀν., σ. 21-22).

23. «Ἡ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλοῦται ἀκριβῶς εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν δύναται νὰ ἑναρμονίσῃ τὴν προσωπικὴν του ζωὴν πρὸς τὴν κοινωνικὴν, ἀλλὰ προβάλλει ὅτε μὲν τὸ πρόσωπόν του ὑπεράνω τοῦ συνόλου, ὅτε δὲ τὸ σύνολον ὑπεράνω τοῦ προσώπου» (Μ. Φαράντου, ἔνθ' ἀν., σ. 63). Ἐπίσης: «Ὁ ἐγωκεντρισμὸς δὲν παύει νὰ εἶναι τὸ μέγιστον ἁμαρτημα, ὅταν ἡ ἰδία ἀξία τοῦ ὑποκειμένου ἐμποδίσῃ αὐτὸ καὶ ἄλλα ὑποκείμενα νὰ ἀναχθῶν εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀξίαν τοῦ ὅλου» (Κ. Παπαπέτρου: «Ἡ Ἰδιοτροπία», Ἀθήναι 1973, σ. 90). Ἀλλὰ καί: «Ἐγωϊσμὸς εἶναι τὸ γεγονός κατὰ τὸ ὁποῖον περιπίπτει εἰς λήθην ἡ συνείδησις τοῦ ὅλου (ἡ συνείδησις δηλαδὴ ὅτι τὸ μέρος εἶναι ἀκριβῶς μέρος ἑνὸς ὅλου). Τὸ ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον εἶναι μέρος τοῦ ὅλου, παραθεωρεῖ τὸν μερικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ θεωρεῖ ἑαυτὸ, ὡς ἂν τοῦτο ἦτο τὸ ὅλον». (Αὐτόθι, σ. 92). Διὰ τὴν ἀνωριμότητα ἀναφέρεται: «Ἐάν δὲν ἔχῃ ξεφύγει κάποιος ἀπὸ τὸ πεδίο τῶν ἀμέσων ὁρμῶν καὶ τῶν ἐκάστοτε «κατὰ τὸ δοκοῦν» ἐπιθυμιῶν, ἡ ζωὴ του μικραίνει καὶ γίνεται παιδαριώδης». (Ἄρ. Ἀσπιώτη: «Ὁ Ἄρτιος ἄνθρωπος», ἐκδ. Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθήναι 1982, σ. 103).

24. «Ἡ πνευματικὴ προσωπικότης ἐκτείνεται ἐκτὸς τῶν φυσιολογικῶν ὁρίων. Τὰ σύνορα αὐτῆς ἐρίσκονται ἐπέκεινα τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματός μας. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν εἶναι ἐκτεταμένος καὶ ἐξηπλωμένος πολλὸ περισσότερο ἢ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τὰ αἰσθητὰ σύνορα ἡμῶν, τὸ δέρμα καὶ οἱ πεπτικοὶ καὶ ἀναπνευστικοὶ βλενογόνοι διαπερῶνται ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων, ὑπὸ τῶν χημικῶν οὐσιῶν, ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τῆς ἀτμοσφαιρας, ὑπὸ τῶν φωτεινῶν, θερμικῶν καὶ ἠχητικῶν κυμάτων. Τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ σώματός μας συνεχίζεται εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον» (Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 73).

25. «Κάθε πρόοδος στὸν πολιτισμὸ ἐγίνε ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἔπαψαν νὰ εἶναι μονάδες καὶ προχώρησαν μαζὶ σὲ μία δημιουργία... Ὅταν οἱ ἀνθρώποι συναντῶνται μ' ἕνα κοινὸ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία τοῦ «ὑπὲρ λόγον» ἀντιλαμβάνεται τὸν ἄνθρωπον οὐχὶ ὡς *summa* κυττάρων καὶ ἰστῶν, ἀλλ' ὡς βιοψυχοκοινωνικὴν τινα πνευματικὴν ὁλότητα (*ganzheit*)²⁶. Ἀλλὰ παρομοία ἀναλογικῶς εἶναι καὶ ἡ ἀποψις τῆς συγχρόνου Ἰατρικῆς, ἥτις, ἐγκαταλείψασα τὸ μηχανιστικὸν πρότυπον τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀναγνωρίζει τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφορετικῶν ψυχο-συναισθηματικῶν καταστάσεων ἐπὶ τῆς λειτουργικότητος τῶν μελῶν καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ὑπόθεσις διὰ τὴν αὐτονομίαν ἑνὸς τοῦλάχιστον τμήματος τοῦ Νευρικοῦ Συστήματος, ἥτοι τοῦ ANΣ (Αὐτονόμου Νευρικοῦ Συστήματος), συμπληροῦται διὰ τῆς προτάσεως περὶ σχετικότητος ταύτης τῆς αὐτονομίας²⁷, ἐφ' ὅσον μελετῶνται ἤδη εἰς «ὑψηλὸν» ἐπίπεδον αἱ ἐπιδράσεις τῶν ψυχικῶν παθῶν καὶ συγκινήσεων εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν σπλάγχων²⁸.

Ἡ ἀλληλεπίδρασις σώματος - ψυχῆς ἀφορᾷ εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὰς ὁμοιοστατικὰς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ANΣ, τὸ ὅποιον ἐλέγχει τὰς λειτουργίας τῶν περισσοτέρων ἐσωτερικῶν ὀργάνων, ὅπως εἶναι ἡ λειτουργία τῆς καρδίας, αἱ κινήσεις τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλήνος καὶ κυρίως αἱ ἐκκρίσεις τῶν διαφόρων ἀδένων πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁμοιοστάσεως.

Κατὰ τὸν Guyton²⁹, ὁ ἐγκέφαλος δύνανται διὰ τῶν σκέψεων καὶ ἀπο-

σκοπὸ καὶ προχωροῦν μαζὶ σὲ μία δημιουργία, τότε ἡ ὁμάς, ἀπὸ μηχανικὴ ἐνότης, γίνεται κοινότης, κοινωνικὴ ὁμάς» (Ἰ. Α. Ρ. Ἀ. Σ. Π. Ὡ. Τ. Η., ἐνθ' ἄν., σ. 51).

26. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ὕλη χωρητὴ, σταθμητὴ, μετρητὴ, ἀλλοιωτὴ, ἐκατὴ, διαιρετὴ καὶ φθειρομένη, ἀλλὰ παραλλήλως εἶναι καὶ πνεῦμα ἄυλον, ἀχώρητον, ἀπερίοιστον, ἀσάθμητον, ἀμέτρητον, ἀθάνατον, μὴ ὑποκειμενον εἰς φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν» (Εὐ. Α. Γ. Ἐ. Λ. Οὐ. Δ. Θεοδ. Ὡ. Ρ. Οὐ., ἐνθ' ἄν., σ. 71-72). «... Ἔτσι ἀκριβῶς τὸν δέχονται τὰ πορίσματα τῆς σύγχρονης βιοϊατρικῆς, ἔτσι τὸν ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀποφάσεις τῆς Παγκοσμίου Ὁργανώσεως Ἰγείας καὶ ἡ Διακήρυξις τῆς *alma-ata*» (Μ. Μ. Η. Λ. Γ. Κ. Οὐ.: «Ὁ Paul Tournier καὶ ἡ Ἰατρικὴ τῆς προσωπικότητος», Ἀθήνα 1989, σ. 24).

27. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου αἰῶνος, «... μερικοὶ ἐπιστήμονες εἶχαν τὴν τάση νὰ πιστεύουν, πῶς τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα θὰ μπορούσαν τελικὰ νὰ ἐξηγηθοῦν μὲ βάση τὴ Φυσικὴ καὶ τὴ Χημεία τοῦ ἐγκεφάλου. Ἀπὸ τὴν κβαντοθεωρητικὴ ἀποψη δὲν ὑπάρχει λόγος γιὰ μιὰ τέτοια ὑπόθεσις. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ φυσικὰ γεγονότα τοῦ ἐγκεφάλου ἀνήκουν στὰ ψυχικὰ φαινόμενα, δὲν θάπρεπε νὰ περιμένουμε πῶς τὰ πρῶτα θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐξηγήσουν τὰ δεύτερα. Δὲν θ' ἀμφιβάλλαμε ποτὲ πῶς ὁ ἐγκέφαλος δρᾷ σὰν φυσικοχημικὸς μηχανισμὸς, ἀν τὸν θεωρούσαμε σὰν τέτοιο· ἀλλὰ γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, θὰ ξεκινούσαμε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ μπαίνει σὰν ἀντικείμενον καὶ ὑποκείμενον στὴν ἐπιστημονικὴ διαδικασίαν τῆς ψυχολογίας» (Β. Χ. Ἄ. Ἰ. Ζ. Ε. Ν. Μ. Π. Ε. Ρ. Γ. Χ.: «Φυσικὴ καὶ Φιλοσοφία», μτφρ. Κ. Κωνσταντίνου, ἐκδ. Διογένους, Ἀθήνα 1971, σ. 136).

28. Πρβλ. Ι. Β. Λ. Ἀ. Χ. Οὐ.: «Κεντρικὸ νευρικὸ σύστημα», ἐκδ. Γ. Παρισιάνου, Ἀθήνα 1985, σ. 497.

29. Πρβλ. Α. Guyton, M. D., ἐνθ' ἄν., σ. 5 ἐξ.

φάσεών του να καθορίζη τὰς ἀντιδράσεις, διὰ τῶν ὁποίων τὸ σῶμα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ διάφορα ἐρεθίσματα³⁰.

Εἶναι ὀρθὸς ὁ συλλογισμὸς, ὅτι δέον νὰ ἡγεμονεύη τὸ λογικὸν ἐπὶ τοῦ ἀ-λόγου, καθ' ὅσον θεωρεῖται ὅτι «φυσικὸν» ἰδίωμα τοῦ νοῦς εἶναι νὰ καταγίνηται εἰς τὰ πνευματικῶς ἀνώτερα³¹. Ὁ ἀ ἦτο, ἐν τούτοις, ἐντελῶς ἄτοπον καὶ δαιμονικὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ τοῦτο διὰ μόνων τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰδικῶς ἐκπαιδευμένα ἄτομα κατορθώνουν νὰ μειώσουν τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος ἢ νὰ ἐλαττώσουν τοὺς παλμούς τῆς καρδίας³². Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ πλαίσια νοοτροπίας τινός, ἣτις θεωρεῖ, ὅτι ὀρθὸς καὶ «ἀπλοῦς» τρόπος καταπολεμήσεώς ποτε ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους τῆς πρὸς θάνατον κλίσεώς του εἶναι ἢ διὰ τοῦ νοῦς ἐπιβολὴ τῆς βουλήσεως ἐπὶ τῶν —εἰς ὑποσυνειδησιακὸν ἐπίπεδον— ἐνεργουμένων ὑπὸ τοῦ σώματος λειτουργιῶν. Ὁμοιάζει δέ, ἡ προσπάθεια αὕτη, πρὸς τὴν δια-βολικὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ ἐκ-τροπὴν τῆς «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» φορᾶς τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ἐγωιστικὴν ἐπιχείρησιν ὁμοιώσεως τῷ Θεῷ δι' ἰδίων ἀνθρωπίνων διαδικασιῶν.

Ὁ Ὑγελος ἐξέλαβε τὴν πτῶσιν ὡς εἶδος τι «γνώσεως», διὰ τῆς ὁποίας καταργεῖται ἡ φυσικὴ ἐνότης καὶ ἡ ἀληθὴς Κοινωνία³³. Ἐκ τῆς συσχετίσεως τῶν σηματομενῶν ὑπὸ τῶν ἕρων «Ὁμοιώσις» καὶ «Ὁμοιόστασις» καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ ἐννοια τῆς «κοινωνίας» ἀποτελεῖ σημαντικώτατον πεδίον ἀναφορᾶς ἀμφοτέρων. Ἡ ἀληθὴς κοινωνία θεωρεῖται ἀμφοτεροπλευρῶς ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν συμβατὴ πρὸς τὴν ζωὴν λειτουργία. Ἀντιθέτως, πᾶσα ἀντικοινωνικὴ στάσις ἀντί-κειται πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Ἡ «ἀντι-ὁμοιωτικὴ» στάσις τίκει τὸν πνευματικὸν θάνατον, ἐνῶ ἡ «ἀντι-ὁμοιοστατικὴ» τὸν σωματικὸν τοιοῦτον.

Ἡ Ἱατρικὴ σκέψις ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐννοίαν τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς κατ' ἐξοχὴν «κοινωνίας». Ἡ θεολογοῦσα διάνοσις ὡς ἀληθῆς κοινωνίαν ἐκλαμβάνει τὴν, ὡς Θεανθρώπινον Ὁργανισμὸν, νοουμένην Ἐκκλησίαν. Ὡς ζῶν ὀργανισμὸς ὁ ἀνθρώπος φέρει τοὺς δύο θεμελιώδεις χαρακτῆρας τῆς ζωῆς, τὴν ἐνότητα καὶ τὴν κινητικότητα³⁴. Οἱ βιολόγοι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προσεπάθησαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς λειτουργίας τῆς ζωῆς βάσει μόνον τῶν πο-

30. «Γίνεται γὰρ ἀλληλενέργεια καὶ ἀλληλοπάθεια τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα, καὶ ἀντιστρόφως τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν, κατὰ τοὺς μεταφυσικούς, καὶ συγκοινωνοῦσιν ἐν τοῦ ἄλλου τὰ ἰδίωματα, διὰ τὸν ἀρρητον καὶ φυσικὸν δεσμὸν ὃν ἔχουσι» (Νικολάου Ἀγιορείτου: «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον», ἐνθ' ἀν., σ. 42).

31. Αὐτόθι, σ. 33.

32. Ἰ. Βλάχου, ἐνθ' ἀν., σ. 497.

33. Πρβλ. Γ. Χέγκελ: «Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας», μτφρ. Α. Βαγενᾶ, ἐκδ. Ἀναγνωστίδη, σ. 329 ἐξ.

34. Μ. Μπέγζου, ἐνθ' ἀν., σ. 268 ἐξ.

ρισμάτων της Χημείας. Ούτως, αί απόψεις περί τοῦ δέοντος τῆς κοινωνίας ὡς ἑνός εὐεργετικοῦ καὶ ἰσορροπημένου οἰκο-συστήματος, ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τινων ὡς λαϊκὸς μῦθος³⁵. Ἐπεχειρήθη ὁμοίως νὰ ἐξηγηθῇ ἡ «Όμοιοστάσις» ὡς λειτουργία τοῦ νευρικοῦ συστήματος, σκοπὸν ἔχουσα τὴν κατάργησιν τῶν ὀχλήσεων ἐκ τῶν διαφόρων ἐρεθισμάτων, ἅτινα ὑπὸ τοῦ Freud ἐκλαμβάνονται μόνον ὡς ἀποφευκτέα³⁶. Θεωρεῖ δὲ οὗτος ὅτι ἡ κατάστασις, πρὸς τὴν ὁποῖαν τείνουν οἱ ὁμοιοστατικοὶ μηχανισμοὶ εἶναι ἡ κατάστασις τῆς ὀλικῆς μὴ ὑπάρξεως, ἤτοι ἡ «ἐπίτευξις» τοῦ θανάτου. Εἶναι ἀληθῶς τραγικαὶ αἱ προεκτάσεις τῶν τοιούτων μηχανιστικῶν ἐρμηνειῶν τῆς «Όμοιοστάσεως», ἐφ' ὅσον καταλήγουν εἰς τὸ νὰ ἐκλαμβάνουν ἅπαντα τὰ εἶδη, ὡς καὶ τὰς ἀκρότητας τῶν ἀντ-αγωνιστικῶν στάσεων, ὡς φυσιολογικοὺς ὁμοιοστατικοὺς μηχανισμοὺς³⁷.

Βεβαίως, αἱ ἐρμηνευτικαὶ αὗται προσπάθειαι τελικῶς ἀπέτυχον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπέτυχον καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις κατανοήσεως τῆς περὶ τὸν πυρῆνα κινήσεως τῶν ἠλεκτρονίων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῆς Μηχανικῆς³⁸. Ἡ Κβαντικὴ Ἡλεκτροδυναμικὴ (QED) ἀπεκάλυψε τὰ σφάλματα τῶν τοιούτων ἀπλουστεύσεων.

Τοιοιτοτρόπως, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ κυτταρικαὶ καὶ μοριακαὶ ὕψεις τῶν βιολογικῶν δομῶν θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ διατηροῦν τὴν σημασίαν των, ἐπιτυχάνεται ἤδη πληρεστέρα τις κατανόησις τῆς ζωῆς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς «Βιολογίας τῶν Συστημάτων»³⁹, ἥτις ἐρμηνεύει τὴν Δημιουργίαν διὰ τῆς προοπτικῆς τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀξιολογικῆς ὀλοκληρώσεως.

IV. Ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, αἱ ὁμοιοστατικαὶ λειτουργίαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν διατήρησιν συνεχοῦς ἰσορροπίας εἰς τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ζωὴν λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ὁμοιοστατικὴν δρᾶσιν, ἐπέρχονται βαθμηδὸν ἢ αἰφνιδίως, διαταραχαὶ εἰς τὰς ἰσορροπίας τοῦ συνόλου τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν. Δύναται ἴσως ἐνταῦθα νὰ τεθῇ τὸ ἐρώτημα: διατί, παρὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν μηχανισμῶν ὁμοιοστάσεως, συμβαίνουν αἱ τοιαῦται «ἀνωμαλῖαι» ἐντὸς τοῦ τόσον ἀρτίως ὠργανωμένου ὄργανισμοῦ; Μήπως ἡ «Όμοιοστάσις» δὲν δύναται νὰ λειτουργῇ κατὰ τὸν πλέον ἀποτελεσματικὸν τρόπον;

35. Clements, Colleen D.: «Stasis: the Unnatural value», *Ethics* 86 (1976) 136-143.

36. «A banana is a stimulus to a monkey not because he is attracted to it but because he tries to abolish the stimulus of its sight and smell, combined with his hunger, by trying to eat it» (Walker N.: «Freud and homeostasis», *Brit. J. Phil. Sci.* 7 (1956) 70.

37. Emerson, Alfred E.: «Some Biological autecedents of human Purpose», *Zygon* 8 (1973) 294-309.

38. Richard Feynman: «Qed», μτφρ. Θ. Τσουκαλαδάκη, ἐκδ. Τροχαλία, Ἀθήναι 1987, σ. 21.

39. Fritjof Capra: «Ἡ Κρίσιμη καμπή», μτφρ. Μ. Βερέττα, ἐκδ. Ὠρόρα, Ἀθήναι 1984, σ. 332.

Ἡ χριστιανική θεολογία ἀποδίδει τὴν πρὸς θάνατον σύν-θεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἰς τὴν ἐκ-πτώσιν ἐκ τῆς ἀρχικῆς συνθέσεως, ἥτις ἠδύνατο διὰ τῶν ὀρθῶν βουλήσεων νὰ παραμείνῃ ἀθάνατος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τὰ ἀρχικά δομικά στοιχεῖα συν-ετέθησαν κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ νέα σύν-θεσις, μὴ ἐπιτυγχάνουσα τὴν ὄντως Σύν-θεσιν καὶ ἀληθῆ Κοινωνίαν μεταξὺ τῶν δομικῶν μελῶν τῆς, νὰ ἀγεται «μοιραίως» εἰς τὴν Ἐπο-σύνθεσιν.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω θὰ ἠδύνατο, ἴσως, νὰ διατυπωθῇ ἡ ἀποψις ὅτι, κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὴν μὴ ἐπίτευξιν τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν», παρουσιάζεται καὶ ἡ μὴ ἐπίτευξις τῆς «ὁμοιοστάσεως». Θὰ ἠδύνατο, ἦτοι, νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα λειτουργεῖ οὐχὶ ἀπολύτως ὁμοιοστατικῶς, — διότι τότε θὰ ἦτο ἀθάνατον, — ἀλλὰ «καθ' ὁμοίωσιν». Ἡ ἀπόλυτος «ὁμοιοστάσις» ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πραγματώσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σκοποῦ τῆς δημιουργίας του, ἦτοι διὰ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἀξιῶν τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν».

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης καὶ ἐκ ταύτης αἱ κυτταρικαὶ λειτουργίαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ τρόπου συνθέσεως τῶν «ιδιοτήτων» τοῦ ἔσω-τερικοῦ περιβάλλοντος, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου συνθέσεως τῶν πνευματικῶν στοιχείων τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, — ἦτοι ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν «ιδιοτήτων» τοῦ πνευματικοῦ ἔσωτερικοῦ του περιβάλλοντος, — ἐξαρτᾶται καὶ ἡ δυνατότης αὐτοῦ πρὸς Ἀληθῆ Ζωήν. Ἡ Ζωὴ αὕτη, ἡ ἀξιολογικῶς προτέρα καὶ ἀνωτέρα τῆς ἐνδοκοσμικῆς βιοτῆς, ἐξαρτᾶται, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ βαθμοῦ μετοχῆς εἰς τὰς διαφόρους, ἐκ τῆς «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργίας, ἀπορροεῦσας ἀρετάς, τὴν Ἀγαθότητα, Πραότητα, Ἀνιδιοτέλειαν κ.ο.κ.

Βεβαίως, ὁ ρυθμιστικὸς μηχανισμὸς τῆς ὁμοιοστάσεως, ἐξ ὅλης τῆς Κτίσεως, παρουσιάζει τὴν μεγίστην εὐκαμψίαν καὶ τὴν πλεόν ἐκτεταμένην κλίμακα δράσεως ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου οργανισμοῦ. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος, ἰστάμενος μεταξὺ Δημιουργοῦ καὶ Δημιουργίας, ὡς μακρόκοσμος ἐντὸς τοῦ μικρόκοσμου⁴⁰, τείνει «φύσει» καὶ «θέσει»⁴¹ νὰ ἀναχθῇ, — διὰ τῆς ὑπερβάσεως τῶν ἐνδοκοσμικῶν ὀρίων — εἰς τὸ «ὑπὲρ κόσμον», ὅπου θὰ δεχθῇ τὰς ζωογόνους θωπείας τῶν Ἐνεργειῶν τοῦ Προσωπικοῦ Θεοῦ, μεθ' οὗ δι' ἀρρήκτων δεσμῶν συνδέεται⁴² καὶ ἐκ τοῦ Ὁποίου, ὡς Αἰωνίου Πηγῆς, ζῶν «οἰκιοποιεῖται».

40. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ἀντιλαμβάνεται τὸν ἄνθρωπον ὡς: «... οὐχὶ μικρὸν ἐντὸς τοῦ μεγάλου, καθὼς εἶπεν ὁ φυσικὸς Δημόκριτος καὶ καθὼς γνωματεύουσιν ἄλλοι φιλόσοφοι, μικρόκοσμον μόνον ἀποκαλοῦντες τὸν ἄνθρωπον, μικροπρεπῶς πᾶν καὶ μέχρι τοῦ ὀρωμένου τούτου κόσμου περιορίζοντες τὴν ἀξίαν καὶ τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, ὡς κόσμον τινὰ μέγαν ἐντὸς τοῦ μικροῦ» (Νικολήμου Ἁγιογραφίον: «Συμβουλευτικὸν ἐγχειρίδιον», 3^ο β', σ. 31).

41. Πρβλ. Ν. Μπρατσιώτου, 3^ο β', σ. 306.

42. Αὐτόθι, σ. 306 ἐξ.